

Ірина С. Волохова

ДОБРОВІЛЬНЕ ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЯК ШЛЯХ ДО ЗБІЛЬШЕННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

У статті проведено дослідження наявної фінансової бази бюджетів окремих сіл та міст Одеської області. Розглянута структура видатків бюджетів цих територіальних одиниць. Виявлені резерви зростання доходів бюджетів внаслідок добровільного об'єднання територіальних громад.

Ключові слова: місцеві бюджети, доходи, видатки, територіальна громада, фінансові ресурси, ресурсна база.

Табл.4. Літ.12.

Ирина С. Волохова

ДОБРОВОЛЬНОЕ ОБЪЕДИНЕНИЕ ТЕРРИТОРИАЛЬНЫХ ОБЩИН КАК ПУТЬ К УВЕЛИЧЕНИЮ РЕСУРСНОЙ БАЗЫ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ

В статье проведено исследование имеющейся финансовой базы бюджетов отдельных сел и городов Одесской области. Рассмотрена структура расходов бюджетов этих территориальных единиц. Выявлены резервы увеличения доходов бюджетов в результате добровольного объединения территориальных общин.

Ключевые слова: местные бюджеты, доходы, расходы, территориальная община, финансовые ресурсы, ресурсная база.

Iryna S. Volokhova

VOLUNTARILY ASSOCIATION OF TERRITORIAL COMMUNITIES AS WAY TO THE INCREASE OF RESOURCE BASE OF LOCAL BUDGETS

Research of present capital base of separate villages and cities of the Odessa area budgets is conducted in the article. The structure of territorial unit's budgets

charges is considered. Backlogs of increase of budgets profits are exposed as a result of voluntarily association of territorial communities.

Keywords: local budgets, profits, charges, territorial community, financial resources, resource base.

Постановка проблеми. Україна рушила важливими кроками на шляху до децентралізації. Серед них – зміни в законодавчому полі в стосовно місцевого самоврядування. Мова йде про прийняті Закони України «Про засади державної регіональної політики» [2] та «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [3]. Останнім визначено механізм добровільного об'єднання територіальних громад в Україні, якого раніше не існувало.

Закон дає можливість створення самодостатніх, самостійних територіальних громад. При цьому процес децентралізації має базуватися на принципі субсидіарності, за яким суспільне благо має надаватися на найнижчому рівні влади та управління. При цьому держава не примушує територіальні громади об'єднуватися. Вона відкриває можливості для збільшення ресурсної бази відповідних бюджетів та надає більших видаткових повноважень.

Аналіз останніх публікацій. Питанням збільшення ресурсної бази місцевих бюджетів в Україні присвячено чимало праць вітчизняних учених, зокрема: В. Г. Баранової [5], Л. О. Лазутіної [9], І. О. Луїної [10], А. В. Лучки [10], О. П. Кириленко [10], Т. В. Паєнтко [11], І. В. Патоки [13], Г. І. Румянцевої [14] та інших. Як першочергова розглядається проблема побудови достатньої фінансової бази місцевого самоврядування. Учені розглядають проблеми наповнення місцевих бюджетів, сучасного розвитку місцевого оподаткування в Україні, досліджують позитивний зарубіжний досвід місцевого оподаткування, розглядають питання щодо впровадження додаткових місцевих податків та зборів, обґрунтовуючи їхню ефективність. Розглядається можливість наповнення місцевих бюджетів, бюджетів територіальних громад окремими

загальнодержавними податками та зборами. Обґрунтовуються шляхи реформування системи фінансового вирівнювання місцевих бюджетів. Однак, незважаючи на різноплановість та глибину проведених досліджень, вченими комплексно не розглядаються всі можливі напрямки реформування доходної частини бюджетів територіальних громад України. Відсутня також оцінка ефективності запропонованим заходам.

Мета дослідження. Це дослідження має на меті виявлення резервів збільшення ресурсної бази місцевих бюджетів шляхом проведення добровільного об'єднання територіальних громад.

Основні результати дослідження. Адміністративно-територіальний устрій в Україні трирівневий: область, район і рівень громад, тобто село, селище, місто. Приблизно 18 тисяч сіл, або 64% від їх загальної кількості, абсолютно не мають представницької та виконавчої влади. Вони включається до інших сільських рад. Так, наприклад, Красносільська сільська рада Комінтернівського району Одеської області в своєму складі має села з наступною чисельністю населення [6]: Красносілка (5068 осіб), Іллічівка (1539 осіб), Корсунці (1962 особи), Кубанка (577 осіб), Новокубанка (95 осіб), Переможне (424 особи).

Також ми, з метою дослідження наявної фінансової бази бюджетів територіальних громад, розглянемо структуру доходної та видаткової частин бюджетів Сverdловської сільської ради Комінтернівського району (населення – 1753 особи), Роксоланівської сільської ради Овідіопольського району (кількість жителів – 1721) та Ренійської міської ради Ренійського району (з кількістю населення – 19315 жителів) Одеської області.

За даними звітів про виконання бюджетів, відібраних нами для аналізу територіальних громад, найбільший обсяг ресурсів витрачається на фінансування управління (таблиця 1). Крім того, чітко простежується тенденція збільшення питомої ваги видатків на управління із зменшенням кількості населення територіальної громади. Так, в сільському бюджеті с. Сverdлове в

2014 році на управління було витрачено 49,1 % ресурсів сільського бюджету, що на 7,1 відсоткових пункти нижче рівня попереднього року. Водночас з майже аналогічною чисельністю населення с. Роксолани має показники в 2,2 рази нижчі, на рівні показників сільського бюджету с. Красносілка. Останній сформовано для територіальних громад з чисельністю населення в 5,6 рази більше, ніж у с. Роксолани. Пояснює ситуацію різний обсяг міжбюджетних трансфертів у сільських бюджетах, які надають можливість фінансувати й інші напрямки видатків. Середній ж рівень видатків на управління по місцевих бюджетах України – 3,6 – 3,9 % загального обсягу видатків.

Таблиця 1. Частка видатків на управління в загальному обсязі видатків місцевих бюджетів, %*

	2013	2014	9 місяців 2015
с. Красносілка Комінтернівського району	25,7	23,4	14,8
с. Свердлове Комінтернівського району	56,2	49,1	28,4
с. Роксолани Овідіопольського району	20,2	22,6	23,7
м. Рені Ренійського району	11,0	11,7	6,6
місцеві бюджети України - загалом	3,9	3,6	3,7

* розраховано за даними Департаменту фінансів Одеської обласної державної адміністрації та [7].

Отже, наявність перерозподілених з вищестоящого бюджету фінансових ресурсів надає можливість органам місцевого самоврядування виконувати делеговані державною владою повноважень, наприклад, по галузі освіти. Про це переконливо свідчать дані таблиці 2 щодо частки видатків на освіту в окремих бюджетах територіальних громад Одеської області: їх питома вага коливається від 0 до 52,9%.

Таблиця 2. Частка видатків на освіту в загальному обсязі видатків місцевих бюджетів, %*

	2013	2014	9 місяців 2015
с. Красносілка Комінтернівського району	32,1	29,2	17,3
с. Свердлове Комінтернівського району	0	0	0
с. Роксолани Овідіопольського району	46,2	50,1	44,1
м. Рені Ренійського району	51,6	52,9	31,5
місцеві бюджети України - загалом	33,9	31,7	31,2

* розраховано за даними Департаменту фінансів Одеської обласної державної адміністрації та [7].

За даними офісу реформ при Одеській облдержадміністрації навчання одного учня обходиться місцевим бюджетам від 8 до 50 тисяч залежно від наповнюваності класів і кількості учнів, що навчаються в школі.

Так, обсяг видатків на освіту в розрахунку на одного учня найвищий (за період, що досліджується) в с. Роксолани: 6,52 тис.грн. – в 2013 році, 6,48 тис.грн. – в 2014 році, за 9 місяців було профінансовано в розмірі 5,23 тис.грн. Навіть такі максимальні розміри видатків сільського бюджету с. Роксолани на освіту в розрахунку на одного учня значно нижчі обсягів видатків на загальну середню освіту в розрахунку на одного учня в середньому по Україні (таблиця 3). З міського бюджету м. Рені в 2014 році в розрахунку на одного учня було витрачено 4,78 тис.грн., що на 0,07 тис.грн. нижче показника попереднього року. За 9 місяців 2015 року в розрахунку на одного учня було витрачено 4,13 тис.грн. Значно нижчі показники ми можемо спостерігати по сільському бюджету с. Красносілка Комінтернівського району. В 2014 році в розрахунку на одного учня було витрачено 2,11 тис.грн. бюджетних ресурсів. За 9 місяців 2015 року цей показник склав 1,63 тис.грн.

Таблиця 3. Обсяг видатків місцевих бюджетів на освіту в розрахунку на одного учня, тис.грн.*

	2013	2014	9 місяців 2015
с. Красносілка Комінтернівського району	2,16	2,11	1,63
с. Свердлове Комінтернівського району	0	0	0
с. Роксолани Овідіопольського району	6,52	6,48	5,23
м. Рені Ренійського району	4,85	4,78	4,13
Видатки на загальну середню освіту в розрахунку на одного учня в середньому по Україні	10,5	11,2	8,8

* розраховано за даними Департаменту фінансів Одеської обласної державної адміністрації та [7, 8].

Нестача бюджетних ресурсів в бюджетах територіальних громад сіл, селищ та міст районного підпорядкування вимушує відповідні органи

місцевого самоврядування передавати делеговані державною владою повноваження на виконання вищестоящим органам влади. Це відповідно відображається на зменшенні обсягів видатків по галузях на одиницю контингенту, або, навіть, про відсутність деяких напрямків витрачання бюджетних ресурсів.

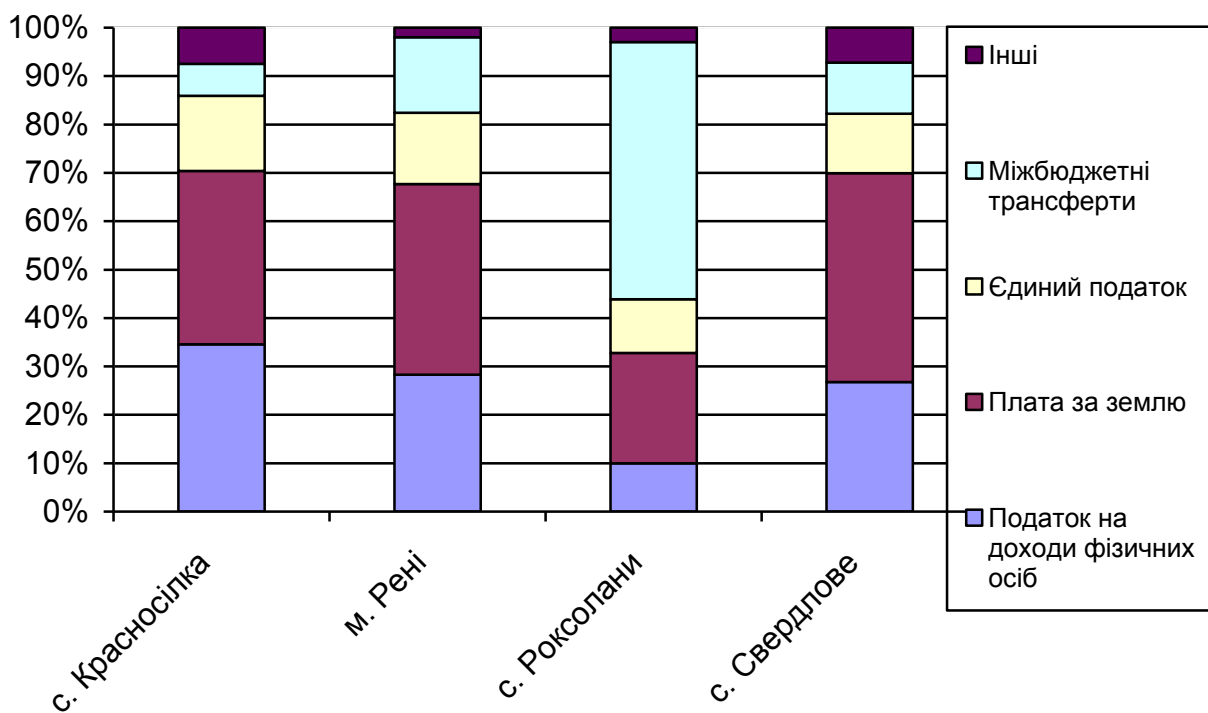
Про недостатність бюджетних ресурсів свідчать дані Департаменту фінансів Одеської обласної державної адміністрації про обсяг бюджетних доходів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) в розрахунку на одного мешканця. Найбільший він спостерігався в 2014 році у бюджеті м. Рені – 1127,0 грн. В 2014 році цей показник на 28 % перевищив минулорічний рівень. В 2013 році найбільший обсяг бюджетних доходів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) в розрахунку на одного мешканця спостерігався по бюджету с. Роксолани – 1094,6 грн. За 9 місяців 2015 року, навпаки, бюджет с. Красносілка лідирував за обсягом бюджетних доходів (з урахуванням міжбюджетних трансфертів) в розрахунку на одного мешканця.

Якщо за обсягом бюджетних доходів з урахуванням міжбюджетних трансфертів в розрахунку на одного мешканця лідерство переходило з року в рік з бюджету однієї територіальної громади до іншої, то за обсягом бюджетних доходів без урахування міжбюджетних трансфертів в розрахунку на одного мешканця лідирують територіальні громади із більшою кількістю мешканців. Органи місцевого самоврядування територіальних громад із невеликою кількістю мешканців мають надавати суспільні блага переважно за рахунок міжбюджетних трансфертів.

Так, за даними звітів про виконання бюджетів в структурі доходної частини бюджету с. Красносілки частка міжбюджетних трансфертів (рисунок 1) склала 3,9 %, що на 5,4 процентних пункти нижче показника 2013 року. За 9 місяців 2015 року питома вага міжбюджетних трансфертів збільшилася до 14,2 %. В 2013 та 2014 роках частка міжбюджетних трансфертів також була невисокою в бюджеті м. Рені – 16,2 та 15,1 % відповідно. Напроти, в структурі

доходної частини бюджету с. Роксолани міжбюджетні трансферти займали переважну частину: в 2013 році – 56,0 %, в 2014 році – 50,2 %. Питома вага міжбюджетних трансфертів в доходах бюджету с. Сverdлове попри незначну кількість населення залишається невисокою: в 2013 році – 5,2 %, в 2014 році – 16,0 %. Пояснюється така тенденція передачею органами місцевого самоврядування цієї територіальної громади деяких делегованих повноважень на виконання вищестоящим органам влади.

Розглядаючи ж, за даними Департаменту фінансів Одеської обласної державної адміністрації, структури доходних частин бюджетів територіальних громад, що досліджуються, простежується схожа динаміка. В 2013 та 2014 роках найбільшу питому вагу займали податок на доходи фізичних осіб, плата за землю, єдиний податок (рисунок 1).

Рис. 1. Середня структура доходної частини окремих бюджетів територіальних громад Одеської області в 2013-2014 роках, розраховано за даними Департаменту фінансів Одеської обласної державної адміністрації

З 2015 року до бюджетів територіальних громад сіл, селищ та міст районного підпорядкування перестав надходити податок на доходи фізичних осіб. Нестачу цього джерела надходжень частково, а в деяких територіальних громадах суттєво, компенсував акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів. Так, за 9 місяців 2015 року в доходній частині бюджету с. Свердлове частка акцизного податку склала 5,0 %, в доходній частині бюджету м. Рені питома вага акцизного податку досягла позначки в 8,7 %. Частка ж акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів у доходах бюджету с. Красносілки сягала рекордного значення – 46,6 %, в доходній частині бюджету с. Роксолани також спостерігалася значна питома вага акцизного податку - 21,8 %.

Проблему гострої нестачі бюджетних ресурсів можна вирішити шляхом зміни адміністративно-територіального устрою в країні. В практиці розвинутих країн виділяємо два шляхи:

- 1) прийняття закону про зміну адміністративно-територіального устрою (Словаччина, Польща, Латвія, Данія);
- 2) прийняття закону про добровільне об'єднання територіальних громад (Латвія, Данія). Для громад, що не об'єдналися протягом наступних 6 – 7 років, уряд примусово змінив адміністративно-територіальний устрій.

Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» [3] передбачає їх державну фінансову підтримку на формування інфраструктури відповідно до плану соціально-економічного розвитку такої територіальної громади. Загальний обсяг фінансової підтримки має розподілятися між бюджетами об'єднаних територіальних громад пропорційно їх площі та кількості населення. Також стимулюють громади до об'єднання внесені зміни до Бюджетного та Податкового кодексів. Вони передбачають механізм переходу бюджетів об'єднаних громад на прямі міжбюджетні відносини з

державним бюджетом. Об'єднані територіальні громади наділяються повноваженнями, рівнозначними повноваженням міст обласного значення. До того ж в бюджетах таких громад залишатиметься 60 % надходжень податку на доходи фізичних осіб.

В Одеській області кількість створених об'єднаних територіальних громад є незначною. Серед розглянутих нами сільських рад, об'єдналися Красносільська та Свердловська сільські ради Комінтернівського району, до якої увійшло сім сіл.

До 2015 року до бюджетів сільських рад надходив податок на доходи фізичних осіб в розмірі 25 %, який з 2015 року передано до бюджетів вищестоящих органів влади (відповідно до статті 69 Бюджетного кодексу [1]). Після об'єднання такі територіальні об'єднання зможуть отримувати податок на доходи фізичних осіб на рівні 60 % (формування доходів здійснюється вже не за статтею 69 Бюджетного кодексу, а за статтею 64), тобто формувати свої доходи нарівні з бюджетами міст обласного значення та районними бюджетами.

Задля прогнозування обсягів надходжень податку на доходи фізичних осіб до бюджету Красносільської об'єднаної територіальної громади (через відсутність даних по контингенту платників) скористаємося темпами приросту середньомісячної заробітної плати по Одеській області. Так, в 2015 році порівняно із 2014 роком середньомісячна заробітна плата по Одеській області зросла на 19,6 %. Очікуване зростання середньомісячної заробітної плати – 28,3 % [4].

Шляхом коригування фактичних обсягів надходжень податку на доходи фізичних осіб на темпи приросту середньомісячної заробітної плати по Одеській області отримуємо прогнозний обсяг надходжень податку на доходи фізичних осіб до бюджету Красносільської об'єднаної територіальної громади. Бюджет прогнозовано отримає в 2016 році додатково 9224,5 тис.грн.

З метою прогнозування обсягу надходжень (без урахування податку на доходи фізичних осіб та міжбюджетних трансфертів) до бюджету Красносільської об'єднаної територіальної громади на 2016 рік, розрахуємо прогнозні обсяги надходжень за жовтень-грудень 2015 року по сільських бюджетах с. Красносілка та с. Свердлове методом сезонних коливань. Обсяг прогнозних надходжень до сільських бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) за 2015 рік скоригуємо на очікуваний індекс споживчих цін [4].

Отже, прогнозний обсяг надходжень (без урахування податку на доходи фізичних осіб та міжбюджетних трансфертів) до бюджету Красносільської об'єднаної територіальної громади на 2016 рік склав 17753,3 тис.грн. Загальний ж обсяг прогнозованих надходжень до бюджету Красносільської об'єднаної територіальної громади на 2016 рік (без урахування міжбюджетних трансфертів) складе 26977,8 тис.грн., що в 1,77 рази перевищує обсяг надходжень до сільських бюджетів с. Красносілка та с. Свердлове (без урахування міжбюджетних трансфертів) в 2015 році (виходячи з фактичних даних за 9 місяців 2015 року та прогнозу надходжень в жовтні – грудні 2015 року). За паспортом Красносільської об'єднаної територіальної громади [12] очікується отримання 20106,2 тис.грн. доходів (без урахування міжбюджетних трансфертів).

Також бюджет об'єднаної територіальної громади очікують надходження від плати за землю внаслідок суттєвого збільшення площі територіальної громади. До об'єднання, бюджет територіальної громади отримував лише плату за землю з земель сіл, селищ, міст. Після об'єднання, бюджет об'єднаної територіальної громади має отримати додатково плату за землю, що знаходиться між населеними пунктами, територіальні громади яких об'єдналися. За відсутності необхідних даних ми не можемо спрогнозувати зростання обсягу надходжень до бюджету Красносільської об'єднаної територіальної громади на 2016 рік від плати за землю. Площа території спроможної територіальної громади за паспортом 246,6 кв. км (або 24660га).

Додатково Красносільська об'єднана територіальна громада має розраховувати на отримання міжбюджетних трансфертів з державного бюджету: дотацій, субвенцій (освітню та медичну). Останні залежать від контингенту споживачів суспільних благ та направляються на утримання існуючих об'єктів освітньої та медичної галузей.

З 2016 року до бюджету Красносільської об'єднаної територіальної громади має надходити освітня субвенція для фінансування загальної середньої освіти. Розрахунок її прогнозного обсягу на 2016 рік наведено в таблиці 4.

Таблиця 4. Розрахунок прогнозного обсягу надходжень освітньої субвенції до бюджету Красносільської об'єднаної територіальної громади*

Чисельність населення шкільного віку станом на 1 січня 2015 р., осіб	Обсяг витрат на загальну середню освіту в розрахунку на одного учня в середньому по Україні за 9 місяців 2015 року, тис.грн.	Прогнозний обсяг витрат на загальну середню освіту в розрахунку на одного учня в середньому по Україні за 2015 рік, тис.грн.**	Темп приросту середньомісячної заробітної плати в Україні (порівняно із попереднім роком), %***	Прогнозний обсяг освітньої субвенції до бюджету Красносільської об'єднаної територіальної громади, тис.грн.
923	8,8	11,7	18,28	12737,4

* розраховано автором

**зادля більш точного прогнозу бажано також використовувати метод сезонних коливань

***очікуване за даними [4].

На території Красносільської об'єднаної територіальної громади існують інші об'єкти соціальної сфери. Більшість з цих об'єктів має фінансувати Красносільська об'єднана територіальна громада за рахунок власних та закріплених доходів. Також територіальна громада може розраховувати на незначний обсяг медичної субвенції, який розраховується залежно від вікової та статевої структури населення.

Отже, очікуване зростання прогнозованих надходжень до бюджету Красносільської об'єднаної територіальної громади на 2016 рік (без урахування збільшення об'єктів оподаткування платою за землю) – 39715,2 тис.грн.

Висновки. Отже, в Україні формування ресурсної бази територіальних громад не забезпечується в повному обсязі потреб. Наразі бюджети сільських рад витрачають лівову частину фінансових ресурсів на фінансування управління. При середній для місцевих бюджетів частці видатків на управління в 3,7 %, в сільських громадах витрачається до 56 % бюджетних ресурсів. Не вистачає ресурсів на утримання об'єктів галузі освіти (про це свідчать дані про обсяг видатків на освіту в розрахунку на одного учня, який нижче загальноукраїнського показника в декілька разів, що вимушує передавати заклади на фінансування до вищестоящого районного бюджету), охорони здоров'я, соціально-культурної сфери.

Завдяки проведеним розрахункам доведена ефективність обраного країною напрямку фінансової децентралізації. Після об'єднання громади отримують весь спектр повноважень, які сьогодні мають міста обласного значення відповідно до статті 89, 91 Бюджетного кодексу України. Відповідно об'єднані територіальні громади мають отримати джерела надходжень міст обласного значення, а також прямі міжбюджетні трансферти з Державного бюджету України.

Здійснено прогноз збільшення ресурсної бази об'єднаних територіальних громад (на прикладі Одеської області). Так, очікуване зростання прогнозованих надходжень до бюджету Красносільської об'єднаної територіальної громади на 2016 рік (без урахування збільшення об'єктів оподаткування платою за землю) – 39715,2 тис.грн., що в 2,2 рази перевищує обсяг доходної частини бюджетів у 2015 році Красносільської та Свердловської сільських рад Комінтернівського району Одеської області, що об'єдналися.

1. Бюджетний кодекс України від 8 липня 2010 року № 2456–VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.

2. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 № 156–VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/156-19>.

3. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 № 157-VIII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.

4. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2016 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2017 – 2019 роки: Постанова КМУ від 05.08.2015 № 558 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/ru/cardnpd?docid=248397249>.

5. Бюджетна система України: проблемні питання: [колект. моногр.] / За заг. ред. В. Г. Баранової. – Одеса: «Атлант», 2013. – С. 181 – 230.

6. Дані порталу місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rada.info/>.

7. Звіти про виконання місцевих бюджетів України за 2013, 2014 та 9 місяців 2015 років [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/doccatalog/list?currDir=146477>.

8. Інформаційна система управління освітою в Одеській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://od.isuo.org/authorities/view/id/189>.

9. *Лазутіна Л. О.* Джерела формування місцевих бюджетів сільських територій в умовах децентралізації / Л. О. Лазутіна //Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – №6. – С. 728 – 732.

10. *Луніна І. О.* Диверсифікація доходів місцевих бюджетів [Текст] / [Луніна І. О., Кириленко О. П., Лучка А. В. та ін.]; за ред. д-ра екон. наук І. О. Луніної; НАН України; Ін-т екон. та прогнозів. – К., 2010. – 320 с.

11. *Паєнтко Т. В.* Реалії і перспективи формування доходів місцевих бюджетів в Україні / Т. В. Паєнтко // Інвестиції: практика та досвід. – 2014. – №20. – С. 6 – 9.

12. Паспорт Красносільської територіальної громади [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://decentralization.gov.ua/region/common/id/7>.

13. *Патока І. В.* Фінансове забезпечення сталого розвитку об'єднаних територіальних громад як складова ефективної децентралізації влади в Україні /І. В. Патока [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/11_2015/109.pdf.

14. *Румянцева Г. І.* Сучасний стан та проблеми формування доходів місцевих бюджетів в Україні [Текст] / Г. І. Румянцева // Науковий вісник НЛТУ України. – 2012. – Вип. 22.11. – С. 297 – 301.